

OBITELJ – SUBJEKT I OBJEKT CRKVENOG PASTORALA*

Primljeno:
19. 10. 2011.

Pregledni
članak

UDK
253-055.5/7

EMILIO ALBERICH
Maria Auxiliadora, 18 E
41008 Sevilla
Španjolska

Sažetak

Obitelj je vrlo aktualna tema u društvu i u pastoralnom djelovanju Crkve. U ovom je članku riječ o obitelji kao subjektu i objektu pastoralnog djelovanja. Pritom se razmatraju poslanje Crkve (naviještati i ostvarivati kraljevstvo Božje) i etape evangelizacijskog procesa. Posebna važnost pridaje se četirima evangelizacijskim znakovima pastoralna Crkve (dijakonija, koinonija, martirija, liturgija). Crkva se očituje i ostvaruje pomoću odgovarajućih evangelizacijskih znakova, pa stoga i pastoralno djelovanje treba istodobno biti i evangelizacijski proces. Kršćanska je obitelj posebno vrijedan subjekt pastoralnog djelovanja, a ujedno i predmet crkvene pastoralne skrbi. Kršćanska zajednica treba motivirati, pratiti i pomagati obitelj kako bi ova mogla izvršiti svoje poslanje. U tu svrhu u članku se ukazuje na neke prijeko potrebne zadaće obiteljskog pastoralna.

Ključne riječi: obitelj, pastoral, evangelizacija

U današnjem crkvenom pastoralnom djelovanju tema obitelji je osobito aktualna i značajna. Međutim, zbog važnosti i mogućnosti koje ima obitelj kao takva, kao i zbog duboke krize obitelji u našem društvu, valja pozorno razmišljati o ulozi koju obitelj može i mora imati u sveukupnom pastoralu.

1. PASTORALNO POSLANJE CRKVE: NAVIJEŠTATI I OSTVARIVATI »KRALJEVSTVO BOŽJE«

Prije nego što produbimo ovu temu, valjalo bi pojasniti što znači *pastoralno djelovanje* Crkve. Nakon toga moći ćemo govoriti i o odgovarajućem mjestu i ulozi obitelji u tom i takvom djelovanju.

1.1. Obitelj u službi projekta »Božjega kraljevstva«

Prvo bitno obilježje povezano je sa zadaćom Crkve kao takve. Crkva naime *ne postoji sama za sebe*, nego je u službi Božjega nauma koji nadilazi mnoge granice crkvenoga područja: to je projekt *Božjega kraljevstva*. Taj projekt – koji se ujedno naziva i *sveopći naum spasenja, izgradnja Tijela Kristova, jedinstvo ljudskoga roda, mesijanski mir, život u punini* itd. – jest veličanstveni Božji plan o čovječanstvu, koji se u Kristu i po Duhu Svetome ostva-

* Naslov izvornika: *La familia, sujeto y objeto de la pastoral de la Iglesia*, u: »Misión Joven« 51(2011) 414–415, 15–23.

ruje u povijesti. Ostvarenje *svijeta kako ga želi Bog* je ideal sveopćega bratstva.

Kraljevstvo Božje je naum cjelovita oslobođenja pomirenog i bratskog čovječanstva, ostvarivanje vrednota za kojima ljudi oduvijek teže i o kojima oduvijek sanjaju: *kraljevstvo istine i života, kraljevstvo svetošti i milosti, kraljevstvo pravde, ljubavi i mira*¹. Dolazak Kraljevstva, te »utopije ljudskoga srca« (Leonardo Boff), predstavlja težnju i konačni cilj sveukupne crkvene djelatnosti. Njegovo ostvarenje uključuje i korjenitu promjenu ljudskih odnosa i vrednota te nadvladavanje nepravdi i obespravljenosti koje postoje u svijetu.

1.2. Četiri glavna oblika naviještanja i ostvarivanja ideala »kraljevstva Božjega«

Izgradnja Kraljevstva vidljivo se očituje u svijetu po četiri temeljna oblika crkvenoga prisustva:

- kao Kraljevstvo koje *se ostvaruje u ljubavi* i u bratskom *služenju* (znak »dijakonije«)
- kao Kraljevstvo koje *se živi u bratstvu i u zajedništvu* (znak »koinonije«)
- kao Kraljevstvo koje se proglašava u *oslobađajućem naviještanju* evanđelja (znak »martirije«)
- kao Kraljevstvo koje *se slavi i živi u obredima i simboličkim kretanjama* (znak »liturgije«).

Značenje i pastoralna učinkovitost tih *evangelizacijskih znakova* ne smiju proći neopaženo:

Dijakonija. Znak *dijakonije*, sa svojim bogatim evangelizacijskim nabojem i raznolikošću svojih izraza (ljubav, služenje, promicanje, oslobođenje, solidarnost, pomoć), odgovara zahtjevu za pronalaženjem uvjerljive alternative za silu i egoizam koji truju ljudski suživot. Crkva, kršćanska za-

jednica – a u njoj i obitelj – pozvana je na očitovanje *novog načina ljubavi i služenja*, takve sposobnosti predanja drugima koja čini vjerodostojnim evandeoski navještaj Boga koji je ljubav i kraljevstva ljubavi. Ona treba pokazati da je moguće nasljedovati Isusov primjer, njega koji je ustvrdio da nije došao da bude služen nego da služi.

Koinonija. Znak *koinonije* (zajedništvo, bratstvo, pomirenje, oprostjenje, zajednica, jedinstvo) nastoji odgovoriti na čežnju za povezanošću i mirom svih ljudi svih vremena. Treba očitovati *nov način suživota i suosjećanja*, navještaj koji kazuje kako je moguće *živjeti kao braća*, pomirena i ujedinjena, kao istinska *obitelj*, uz puno prihvaćanje svih osoba i uz maksimalno poštivanje njihove slobode i osebnosti. U svijetu koji je obilježen podjelama, obespravljenjem i sebičnošću, kršćani su pozvani naviještati utopiju kraljevstva bratstva i zajedništva, nudeći prostore slobode, suosjećanja i ljubavi.

Martirija. Znak *martirije* ili *proročke službe* (prvi navještaj, kateheza, propovijedanje, teološko razmišljanje) trebaju se isticati u društvu kao osloboditeljski navještaj Riječi i poruka koje predstavljaju *ključ za tumačenje* života i povijesti. Pred pitanjem smisla i iskustvom zla, koja mnoge ljude navode na fatalizam i očaj, kršćani trebaju biti nositelji nade, *neprijatelji apsurdna, proroci značenja* (Paul Ricoeur), pomoću navještaja Isusa iz Nazareta, koji objavljuje Očevu ljubav i svečano otvara dolazak Kraljevstva.

Liturgija. Znak *liturgije*, u svom najširem smislu (euharistija, sakramenti, liturgijska godina, pobožnosti, molitva), obuhvaća skup obreda, simboličkih gesta i slavlja kršćanskoga života kao navještaj i

¹ *Rimski misal*, predslovlje svetkovine Krista Kralja. Usp. GS 39.

dar Božjega spasenjskog djelovanja. Odgovara zahtjevu za slavljenjem života i za prihvaćanjem i izricanjem u obredu hvale i zahvalnosti za božanske darove spasenja. Pred razornim ograničenjima racionalnosti i pomanjkanja smisla, *kršćanska zajednica* – a u njoj i *obitelj* – pozvana je stvarati prostore u kojima se *slave* i *oplemenjuju* život i povijest, oslobođeni svoje neproničnosti, kao naum i mjesto ostvarenja Kraljevstva. Po euharistiji, sakramentima, blagdanima i pobožnostima koji obilježavaju iskustvo vjere, kršćani trebaju radosno i zahvalno naviještati i slaviti osloboditeljsku puninu novoga života očitovanog u Kristu.

1.3. **Važnost »evangelizacijskih znakova« Crkve**

Moramo zaključiti da tako, pomoću bogatstva i izvornosti tih evangelizacijskih znakova, Crkva odgovara na poslanje da u svijetu bude »par excellence« mjesto *služenja, bratstva, navještaja i slavlja*. To su četiri načina ili modela djelovanja koji na neki način odgovaraju četirima temeljnim antropološkim vidovima ljudskog postojanja: *djelovanju, odnosu, razmišljanju i slavljenju*. To su četiri glavna oblika postojanja u svijetu »navještaja« i »znaka« (»sakramenta«) projekta Kraljevstva, četiri *evangelizacijska znaka*.

Pomoću tih »evangelizacijskih znakova« treba se očitovati i ostvarivati poslanje Crkve u svijetu: nudeći svima, kao znak i prvijenac Božjega nauma za čovječanstvo, četiri velika dara kojih je nositeljica: novo svjedočenje sveopće *ljubavi*, novi oblik bratskog *suživota, poruka* i ispunjenje života i nade, te skup jasnih obreda koji izražavaju život u punini. Pomoću tih znakova Crkva vrši svoje evangelizacijsko poslanje i daje svoj specifični i nezamjenjivi doprinos u ostvarenju Božjega kraljevstva.

Shvatljivo je da *obitelj*, koja je *kućna Crkva*, može i mora biti ključni dio za ostvarivanje toga veličanstvenog nauma.

1.4. **Etape pastoralnog djelovanja kao »evangelizacijski proces«**

Evangelizacijska zadaća Crkve normalno se ispunjava kroz niz međusobno povezanih etapa ili područja. To su različiti trenuci *evangelizacijskog procesa*:

»Evangelizacijski je proces zbog toga strukturiran po etapama ili 'bitnim momentima': *misionarsko djelovanje* za nevjernike i za one koji žive u vjerskoj ravnodušnosti; *katehetsko-inicijacijsko djelovanje* za one koji se odlučuju za evanđelje i one koji trebaju dovršiti i restrukturirati njihovu inicijaciju; te *pastoralno djelovanje* za vjernike kršćane koji su već zreli, u kršćanskoj zajednici.«²

U svjetlu tih naznaka možemo ovako podrobno prikazati slijed koji uobičajeno prati idealni dinamizam pastoralnog evangelizacijskog djelovanja u njegovu konkretnom ostvarivanju:

Misijsko djelovanje i prvi navještaj. To je prvi korak evangelizacijskog procesa koji je usmjeren i na nove kršćane i na one koji ne vjeruju ili žive religiozno ravnodušni. Taj korak poprima različite oblike: svjedočenje, prisutnost, služenje, dijalog, izričiti navještaj evanđelja.

Katekumensko djelovanje za uvođenje u kršćanstvo. To je praćenje onih koji se pripremaju da postanu (ili su usmjereni prema tome da budu) kršćani, slijedeći tradicionalni proces inicijacije: prihvata, kumstvo, katehezu, obrede i sakramente inicijacije, mistagoško produbljanje. Katekumensko djelovanje – u svim svojim oblicima – jedna je od *temeljnih službi Crkve*, izričaj njezinoga majčinstva (usp. ODK 48).

² *Opći direktorij za katehezu* (1997), br. 49.

Pastoralno djelovanje u pravom smislu riječi. To je široko područje tradicionalne djelatnosti crkvene zajednice u njezinim različitim stupnjevima i oblicima, s razvojem klasičnih službi i očitovanja: bogoštovlja, slavlja, sakramenata, propovijedanja, kateheze, pučke pobožnosti, zajedničkog života, karitativnog služenja itd.

Prisutnost i djelovanje u svijetu. To je širenje crkvenog djelovanja prema raznim oblicima evanđeoskog svjedočenja, kao *sol* i *kvasac* društva: promicanje čovjeka, odgojno i kulturalno djelovanje, društveno i političko djelovanje, promicanje mira i pravde, zalaganje za ekologiju itd. To je dimenzija koja danas zaslužuje posebnu pozornost jer je često zanemarena. Upravo tu kršćani trebaju izaći iz svojega unutarnjeg skućenog prostora kako bi se stavili u službu kraljevstva Božjega u svijetu.

2. KRŠĆANSKA OBITELJ, POSEBNO VRIJEDAN SUBJEKT PASTORALNOG DJELOVANJA

Imajući na umu opće okruženje pastoralne zadaće Crkve, dolazimo do službe koja može i treba uključiti obitelj kao posebno vrijedan subjekt pastoralnog djelovanja.

2.1. *Kršćanska obitelj je »Crkva« i sudjeluje u njezinu poslanju*

U korijenu pastoralnog poslanja kršćanske obitelji nalazi se, kao što je pravilno, njezina prirodna i dostojanstvo *kućne Crkve, ćelije Crkve*, položaj koji je životno i u punini uključuje u djelovanje i poslanje crkvene zajednice. Drugi vatikanski koncil to je jasno potvrdio, kao što nas podsjeća papa Pavao VI:

»U raznim povijesnim trenucima obitelj je s pravom zaslužila lijepo ime 'kućne Crkve', što je potvrdio i Drugi vatikanski koncil. To znači da bi svaka kršćanska obitelj morala nekako imati

različite vidove čitave Crkve. Između ostalog, obitelj kao i Crkva mora biti mjesto gdje se evanđelje prenosi i odakle ono zrači.« (EN 71)

Crkveni identitet obitelji temelj je njezina životnog sudjelovanja u životu Crkve i u njezinoj pastoralnoj zadaći:

»Drugi vatikanski koncil, osim što zamišlja bračni život krštenika kao istinski 'poziv' (GS 49, 52; LG 35), u više je navrata kršćansku obitelj nazvao 'kućnom Crkvom' odnosno 'Crkvom u malom' (LG 11; PO 11; AA 11). Prema tom poimanju, kršćanska obitelj je pozvana vjerno uprisutnjivati one sastavnice koje tvore Crkvu kao takvu: zajedništvo među osobama, iskreno prihvaćanje Božje riječi koja saziva i prosvjetljuje, slavljenje sakramenata koji učvršćuju vjeru, iskrena molitva koja povezuje s Bogom, življenje trajnog služenja i misijskog zalaganja kako bi se svima prenijelo blago i radost spasenja koje se susreće u Kristu (LG 68).«³

Po svom položaju *kućne Crkve*, obitelj u svom djelatnom obzorju i idealu ima i služenje velikomu božanskom naumu koji nazivamo *kraljevstvo Božje*:

»Obitelj je u službi izgradnje Božjega kraljevstva u povijesti pomoću sudjelovanja u životu i poslanju Crkve. Prvo poslanje koje primaju biskupi jest da žive u zajednici i preoblikuju njezinu ljubav i zajedništvo u istinsku 'Crkvu'. Vršeći to poslanje koje im je povjereno, oni izgrađuju veliku Crkvu.«⁴

³ A. M. CALERO, *Marco teológico-pastoral del matrimonio cristiano*, u: »Misión Joven« 50(2010)403, 10. Usp. E. ALBURQUERQUE, *Familia, Iglesia doméstica*, u: »Familia« 38(2008), 87–112.

⁴ Usp. E. ALBURQUERQUE, *Familia, Iglesia doméstica*, u: »Familia« 38(2008), 87–112, ovdje str. 98.

U tom smislu možemo поближе opisati različita područja u koja je obitelj u pastoralu uključena i u kojima je *glavni čimbenik*, posebice važnu zadaću odgoja djece, sudjelovanje u pastoralu udruga, u obiteljskoj katehezi, u životu župne zajednice, u pripravi zaručnika na ženidbu, u duhovnim skupinama supružnika i obitelji itd.

Određenije govoreći, možemo navesti mogućnosti pastoralnog djelovanja obitelji pri čemu razlikujemo tri razine obiteljske prisutnosti i djelovanja unutar Crkve: razinu unutar obitelji odnosno unutar obiteljsku razinu, razinu kršćanske zajednice i najširu svjetsku razinu kulturalnog i društvenog područja.

2.2. »Pastoralno« djelovanje obitelji u obiteljskom ambijentu i okruženju

U kršćanskoj se obitelji ostvaruju značajni oblici četiriju *evangelizacijskih znakova* o kojima smo govorili. Konkretno:

Znak zajedništva (koinonija) treba se prvenstveno ostvarivati u obitelji, koja predstavlja i treba sačinjavati posebno vrijedan ambijent ljubavi, bratstva, shvaćanja i prihvaćanja sviju. Lako je razumjeti kako obitelj u tom smislu može biti idealan ambijent pravog ostvarivanja znaka zajedništva, po svojoj sposobnosti uspostavljanja dubokih osobnih odnosa, iskrene ljubavi među supružnicima, između roditelja i djece, između mladih i starih itd. Nema sumnje da dobro postavljena i skladna kršćanska obitelj može predstavljati primjerno i uvjerljivo utjelovljenje onoga što znači evangelizacijski znak crkvene zajednice.

Jednako tako i znak *navještaja (kerigma)* u obitelji nalazi osobito vrijedno područje ostvarivanja, posebice u obliku svjedočenja i navještaja vjere i zdušnog nastojanja u odgoju djece.

Kršćansku se obitelj uvijek, u tradiciji Crkve, smatralo prvotnim i nezamjenji-

vim ambijentom za buđenje religiozne svijesti i za kršćanski odgoj djece. To je uvjerenje vrlo često u različitim očitovanjima crkvenoga učiteljstva. Prema toj postojećoj tradiciji, valja naglasiti poslanje roditelja kao »prvih učitelja vjere« u obitelji:

»U toj takoreći kućnoj Crkvi roditelji trebaju biti za svoju djecu rječiju i primjerom prvi vjerovjesnici.«⁵

Kao što smo već spomenuli, Pavao VI. je u svoje doba rekao da obitelj »mora biti mjesto gdje se evanđelje prenosi i odakle ono zrači« (EN 71). Kršćanski roditelji istinsku službu prema svojoj djeci vrše snagom sakramenta ženidbe:

»Roditelji u sakramentu vjenčanja primaju milost i odgovornost za kršćanski odgoj svoje djece kojoj svjedoče i ujedno prenose ljudske i vjerske vrijednosti. Takav odgojni čin, koji je istodobno ljudski i vjerski, 'istinska je služba'.« (ODK 227)

Obiteljsku katehezu, koja »prethodi, prati i obogaćuje svaki oblik kateheze«⁶, treba ponovno otkriti i vrednovati u njezinoj neospornoj izvornosti, koju crkveno učiteljstvo predstavlja s očitim oduševljenjem:

»Svjedočanstvo kršćanskog života koje roditelji u obitelji pružaju djeci obavijeno je nježnošću te majčinskim i očinskim poštovanjem. Na taj način djeca shvaćaju i radosno žive blizinu Boga i Isusa koju očituju roditelji. To prvo kršćansko iskustvo često ostavlja odlučujući trag koji traje cijeli život.

⁵ LG 11. Usp. ODK 255. Vidi također: E. CARBONELL SALA, »Familia cristiana«, u: V. M. PEDROSA ARES i dr. (ur.), *Nuevo Diccionario de Catequética*, San Pablo, Madrid, 1999, str. 940–950.

⁶ IVAN PAVAO II, *Catechesi tradendae* (16. 10. 1979), br. 68.

Takvo djetinje vjersko buđenje na obiteljskom polju jednostavno je 'nezamjenjivo'.« (ODK 226)

Poznato nam je također da današnja obitelj očito doživljava poteškoće i ograničenja, budući da je izgubila mnogo od svoje odgojne učinkovitosti i da je često nesređena i u dubokoj krizi.⁷ Uistinu, ne može se – u našem društvu – nijekati velika kriza obitelji, postojanje nesređenih i neskladnih obitelji s mnoštvom problematičnih, a često i dramatičnih situacija u razvoju obiteljskog života. To, općenito gledajući, sa sobom nosi mnogo težu krizu odgojne službe i problem u prenošenju vrednota s roditelja na djecu.⁸

Ipak, usprkos poteškoćama, prema današnjem pedagoškom i sociološkom iskustvu obitelj se i nadalje smatra najboljim okruženjem za postavljanje temelja izvornog općeg i vjerskog odgoja. Unatoč krizi, obitelj je još uvijek prvotni čimbenik prilagođavanja djece i adolescenata društvenim zahtjevima i pravilima.⁹

Ta nam razmišljanja s druge strane omogućuju da cijenimo bitan doprinos obitelji razvoju »evangelizacijskog procesa« o kojemu smo govorili, posebice s obzirom na ono što se odnosi na dva prva čimbenika »misijskog djelovanja« i »prvog navještaja« kao i »'katekumenskog' djelovanja za kršćansku inicijaciju«. Danas smo svjesni da se uz bitan doprinos obitelji »vjerskom buđenju« djece – što je iznimno važan oblik »prvog navještaja« evanđelja – otvaraju nove i obećavajuće mogućnosti »obiteljske kateheze« u službi kršćanske inicijacije djece i adolescenata.¹⁰

Sve te obveze obitelji pomažu da se vidi kako crkvena zajednica treba pastoralno pomoći roditeljima da izvrše svoje odgojno poslanje odgajatelja vjere i da se životno uključe u zajednicu (ODK 227), kako bi se mogla obavljati obiteljska kateheza,

a da pritom ne izgubi svoja osebudna obilježja. Ona treba biti više svjedočanstvo negoli podučavanje, više prigodno negoli sustavno djelovanje, a može imati najrazličitije oblike: svjedočenje vjere u svakodnevnom životu, kršćansko čitanje događaja, uvođenje u sakramente, oblikovanje savjesti, iskustvo molitve itd.

To je napokon jedan od glavnih izazova s kojima se treba suočiti obiteljski pastoral: postići da obitelj ponovno stekne svoju *odgojnu ulogu* i svijest o svojoj odgovornosti i sposobnosti za *vjerski odgoj* djece.

Znak *slavljenja* (*liturgija*) treba se u obitelji potvrđivati u različitim trenucima i oblicima molitve, obredima, sakramentalnim slavljinama, prigodom obljetnica i svečanosti te u sudjelovanju u glavnim trenucima liturgijske godine.

Napokon, znak *služenja* (*dijakonija*) treba se ostvarivati u tisućama konkretnih oblika unutar iste obitelji: pažnji prema osobama, bezuvjetnoj ljubavi prema djeci, poštivanju i prihvaćanju starijih osoba, skrbi za nepokretne, prakticiranju socijalne pravde s mogućim suradnicima ili s pomoćnim osobljem itd.

2.3. »Pastoralno« djelovanje obitelji u kršćanskoj zajednici

I u širem okruženju kršćanske zajednice obitelji mogu pronaći prilike i značaj-

⁷ Za sveukupno viđenje usp.: J. BESTARD COMAS, »Familia actual en España«, u: V. M. PEDROSA ARES i dr. (ur.), *Nuevo Diccionario de Catequética*, str. 925–940.

⁸ Usp. J. MARTIN VELASCO, *La transmisión de la fe en la sociedad contemporánea*, Sal Terrae, Santander, 2002.

⁹ Usp. J. A. PAGOLA, *La familia, «escuela de fe»*. *Condiciones básicas*, u: »Sal Terrae« 85(1997), 1005. Vidi također: J. MARTINEZ CORTES, *Posibilidades reales de educar en la fe por parte de las familias cristianas*, u: »Sinite« 35(1994)105, 55–85.

¹⁰ Usp. E. ALBERICH, *La familia, ¿lugar de educación en la fe?*, PPC, Madrid, 2010.

ne oblike ostvarivanja četiriju evangelizacijskih znakova. U mnogim prigodama posebno će bračni par – muž i žena – biti pozvan aktivno sudjelovati u životu zajednice. Konkretno:

U svrhu prakticiranja znaka služenja (*dijakonija*) obitelji pojedine zajednice nalaze na brojne konkretne prigode za djelotvornu aktualizaciju: suradnju u karitativnoj djelatnosti, pomoć siromašnima, pothvate u korist Trećega svijeta itd.

Znak *zajedništva (koinonija)* traži od obitelji da se čuvstveno i djelotvorno poistovjeti sa zajednicom i da s njom podijeli svoje projekte, potiče osjećaj za Crkvu, sudjeluje u njezinim aktivnostima itd.

Znak *navještaja (kerigma)* nalazi u obitelji, u bračnom paru, posebno vrijedno područje zajedničarskog ostvarenja, posebice u obliku katehetskog djelovanja s djecom i odraslima, u slavljima Božje riječi itd.

Napokon, i znak *slavlja (liturgija)* zahtijeva od obitelji aktivnu suradnju i sudjelovanje u raznim obrednim trenucima kršćanske zajednice: sakramentima, blagdanima, očitovanjima pučke pobožnosti itd.

Promotri li se zajedničarska zadaća ostvarivanja *evangelizacijskog procesa*, lako je dokazati da praktično u svim trenucima razvoja (*misijsko, katekumensko, pastoralno djelovanje i prisutnost u svijetu*) kršćanska zajednica može računati na prisutnost i aktivno sudjelovanje obitelji. Tu posebice postoji mogućnost za djelovanje *raznih obiteljskih pokreta i udruga* (udruge muževa, ekipe Naše Gospe, razni pokreti itd.).

2.4. »Pastoralno« djelovanje obitelji u društvenom i kulturalnom okruženju

Proširujući obzorje, kršćani u svijetu, u gradu, u širokom društvenom, kulturalnom, ekonomskom, političkom i inim okruženjima također nalaze vrlo raznolike prigode za sudjelovanje i pokretačku ulogu obitelji kao subjekta u pastoralnom dje-

lovanju. To možemo potvrditi brzim prikazom evangelizacijskih znakova:

Znak *služenja (dijakonija)* predstavlja se za obitelji kao otvoreno polje za mnoge i važne mogućnosti djelovanja, posredstvom stručnih kompetencija, uključivanjem u svijet rada, po demokratskom sudjelovanju i pomoću mogućeg preuzimanja političke odgovornosti itd.

Znak *zajedništva (koinonija)* zahtijeva od obitelji pozornost prema izgradnji bratskoga svijeta, uz potpomaganje pozitivnih odnosa u društvu, svjedočenje poštivanja i prihvaćanja bolesnika, siromaha, staraca itd.

U širokom društvenom okruženju obitelj može pronaći prigode za ostvarivanje znaka *navještaja (kerigma)* u obliku dijaloga, svjedočenja, prisutnosti u sredstvima priopćavanja. Za obitelj koja uvjerljivo živi svoju kršćansku vjeru tu se doista otvara plodno tlo za evangelizacijsko djelovanje.

Znak *slavlja (liturgija)* može se ostvariti sudjelovanjem obitelji u slavljima, okupljanjima, značajnim društvenim i političkim zbivanjima itd.

S obzirom na ono što se odnosi na moguće sudjelovanje obitelji u razvoju *evangelizacijskog procesa*, u širokom scenariju društvenog i kulturnog svijeta, očito je trenutak *prisutnosti i djelovanja u svijetu* prvenstveno onaj trenutak koji u obitelji može naći valjane oblike za pokretanje i sudjelovanje.

U konačnici, opis koji završavamo slijedeći sliku raščlanjenja pastoralnog djelovanja Crkve – nadamo se – jasno pokazuje bogatstvo i važnost mogućnosti i zadaća obitelji kao *posebno vrijednog subjekta* pastoralnog djelovanja.

3. OBITELJ, PREDMET CRKVE PASTORALNE SKRBI

Osim što je subjekt pastoralnog djelovanja, obitelj treba biti i objekt pastoralne skrbi Crkve. Za to postoje brojne perspektive.

3.1. *Pogled na današnju stvarnu obiteljsku situaciju: dobre i loše strane*

Poznato nam je da u našem društvu postoji teška kriza obitelji, koja ozbiljno ugrožava djelotvornost njezinog odgojnog i pastoralnog nastojanja. Što se tiče Španjolske, situacija je opisana u rezultatima brojnih socioloških anketa i istraživanja, koji ukazuju na postojanje svijetlih i tamnih, pozitivnih i negativnih strana, pri čemu jasno prevladavaju negativne.¹¹

To stanje obilježavaju olaka rastava braka, seksualne slobode, povećan broj izvanbračnih trudnoća i porođaja. Problem koji se pojavljuje, pa i na pastoralnom području, povezan je ponajprije sa značajnim povećanjem nesređenih obitelji, što u svakom pogledu škodi cjelovitom ljudskom razvoju supružnika, uključujući i duhovnu i vjersku dimenziju.

Sučeljeni smo s vrlo zabrinjavajućom situacijom. Tako npr. u Španjolskoj ima 42% nesređenih obitelji. Godine 2004. bilo je 134 000 izvanbračnih supružnika (uza stvarni broj supružnika).

S druge strane situacija ima i pozitivne strane. Obitelj i nadalje pokazuje svoju nezamjenjivu vrijednost i velike vrline. Sva istraživanja među ostalim pokazuju da je obitelj za mlade Španjolce najveća vrijednost te je na ljestvici onoga što najviše cijene smještaju na drugo mjesto, odmah nakon zdravlja.¹² To ujedno znači da se obitelj, koliko god da se smanjuje natalitet i postotak sklopljenih brakova, za Španjolce potvrđuje kao jedna od najvećih vrednota.

Jednako se tako može primijetiti da, unatoč stalnom opadanju broja sklopljenih brakova, u brak i nadalje uvelike vjeruje najveći broj Španjolaca. Godine 2000. bilo je 75% onih koji su izjavili kako vjeruju da je brak i nadalje vrlo aktualan. Može se stoga reći da nije pogrešno sveukupnu situaciju tumačiti kao oblik kultu-

ralne krize koja može otvoriti put prema novim perspektivama i novim vrednotama.

3.2. *Najpreča zadaća: motivirati, pratiti, pomagati*

S obzirom na stvarne poteškoće, važan izazov o kojem valja voditi računa u obiteljskom pastoralu jest: nastojati postići da obitelj ponovno postane svjesna i uvjerena u svoju odgovornost i sposobnost na području pastoralnog djelovanja.

Već smo otkrili da postoje brojne mogućnosti uključivanja obitelji u sveukupno pastoralno djelovanje. Valja međutim priznati da te mogućnosti nije lako i ostvariti. Pritom se nailazi na brojne i različite prepreke: pomanjkanje motivacije, slabu ili nikakvu kulturalnu i religioznu pripravu, problematično stanje brojnih obitelji, opću krizu kršćanskog identiteta i vjere. Trebat će se poprilično potruditi kako bi obitelj prihvatila svoju zadaću i postala stvaran i aktivan čimbenik u pastoralnom djelovanju.

Pred kršćanskom je zajednicom hitna zadaća: *motivirati, pratiti i pomagati*.

Nije dovoljno samo podsjećati roditelje da trebaju ispuniti niz zadataka na pastoralnom području. Nema smisla ostaviti ih u tome same. Valja se potruditi i *motivirati ih*, kako bi shvatili važnost i smisao poslanja koje im je povjereno. Jednako ih tako treba i *pratiti* u njihovu nastojanju i *pomagati im* koliko je to moguće, kako bi se osigurali konkretni i učinkoviti kanali djelotvornog pastoralala. Kad se ta nastojanja i mogućnosti budu uvjerljivo i odgovorno ostvarivali, moći ćemo zadivljeno i

¹¹ Usp. J. GONZÁLEZ ANLEO – J.-M. GONZÁLEZ-ANLEO, *Para comprender la juventud actual*, Verbo Divino, Estella (Navarra), 2008, str. 228–236; J. ELZO, *La voz de los adolescentes*, PPC, Madrid, 2008, str. 43–80; F. SEBASTIÁN, *Estadísticas*, u: »Vida Nueva« 2677/2009, 41.

¹² J. ELZO, *La voz de los adolescentes*, ovdje str. 73.

odgovorno ustanoviti da su mogućnosti sudjelovanja obitelji u misijskom pastoralu mnogo veće nego što smo na početku mislili.

3.3. Druge prijeko potrebne zadaće obiteljskog pastoralara

Sve upućuje na to da je u današnjim okolnostima nužno potreban nov poticaj obiteljskom pastoralu u okviru pastoralnog djelovanja. Nema sumnje da će, kad je riječ o budućnosti vjere i Crkve, obitelj imati sve važniju ulogu. Neke od najprećih zadaća u vezi s time su sljedeće:

– *Priprava za brak i pastoralna pomoć mladim bračnim parovima.* Riječ je o zadaći koja je svakim danom sve preća i neophodnija. Nezrelost i pomanjkanje pripreve za bračni život danas su u Španjolskoj poprimiti razmjere koji potiču na uzbuću. Događa se da se, dok su za preuzimanje odgovornosti u strukovnom životu predviđeni znatni i složeni obrazovni procesi, priprava za bračni život u većini slučajeva svodi na nekoliko okupljanja ili susreta. Pastoralna djelatnost tu treba doista načiniti iskreni ispit savjesti i odlučno krenuti novim smjerom.

– *Priprava roditelja za krštenje djeteta.* To je još jedan ozbiljan i osjetljiv pastoralni problem koji zahtijeva odlučnu, uravnoteženu i realističnu provjeru. Svima su nam poznati ozbiljni nedostaci sadašnje prakse koja ne nudi dostatna jamstva te i dalje održava vrlo loše stanje i za Crkvu i za društvo.

Kad je riječ o zahtjevu da roditelji krste svoje dijete, potrebno je mnogo *razmatranja i pastoralne obazrivosti* kako bi se upoznale i vrednovala iznesene motivacije i jamstva, pomoću istinskog *dijaloga* i strpljiva nastojanja oko *motiviranja i uvjeravanja*. Riječ je o pastoralnoj zadaći koja nikada nije razmatrana onako kako to zaslužu-

je, a uključuje i pripravu i formaciju *kateheta za krštenje*, muškaraca i žena – najbolje je da to budu *supružnici* – koji su sposobni za istinsko evangelizacijsko djelovanje i praćenje.

– *Praćenje roditelja u vjerskom odgoju njihove djece i u procesu uvođenja djece u kršćanstvo.* Važno je potaknuti pothvate i konkretne prijedloge koji će sve više potpomagati istinsko ostvarivanje te pastoralne odgovornosti kršćanske obitelji. U središtu te skrbi je ponajprije potreba da se zna motivirati, da se nitko ne boji »gubiti vrijeme« za uvjeravanje, dijalog, motiviranje i praćenje roditelja u toj uzbudljivoj zadaći komuniciranja vjere vlastitoj djeci i u praćenju djece na putu rasta u kršćanskom životu.

– *Uključivanje obitelji u školske odgojno-obrazovne planove.* Aktualna kriza odgoja, u njezinim raznim vidovima, potiče na osobito nastojanje da se poboljšaju odgojne značajke škole, budući da je ta ustanova važna za socijalizaciju, odgoj, obrazovanje i kritičko posredovanje kulture. Prema tome, to može i treba pridonijeti stvarnoj suradnji obitelji kojima valja omogućiti da budu prisutne i da sudjeluju u svim potrebama i glavnim odgovornostima školske ustanove.

– *Spolni odgoj i priprava na ljubav djece i mladih.* Valja priznati da na području spolnog odgoja naša mladež pokazuje zabrinjavajući nedostatak pripreme. U društvu u kojemu živimo informacije o spolnosti su vrlo brojne i iscrpne. Nasuprot tome uočava se zabrinjavajuća razina nepoznavanja i nedostatka načela. Zbog toga je nužna i hitna zadaća ozbiljan i odgovoran odgoj za ljubav i spolnost.

– *Stvaranje i potpomaganje modela bračne i obiteljske duhovnosti.* S obzirom na općenitu krizu kršćanskog identiteta, osjeća se potreba za njegovanjem i promišljanjem

njem duhovnosti braka i kršćanske obitelji, kako bi ona mogla ispuniti svoje plemenito poslanje i uvjerljivo svjedočiti vjeru. Ta osjetljiva i obvezujuća zadaća danas nije bez ozbiljnih poteškoća, s obzirom na primjedbe i nedoumice koje, u očima mnogih, potiče službeni nauk Crkve na tom području.

– *Obnovljena pastoralna briga o osobama treće životne dobi.* Taj je problem postao osobito značajan u posljednje vrijeme i

predstavljat će važno područje u crkvenim pastoralnim programima. Treća dob predstavlja osobito vrijednu odgojnu i pastoralnu ljudsku pričuvu te zaslužuje brižnu i blagonaklonu pozornost crkvene zajednice.

Kao što se vidi, iznijeli smo niz razmišljanja i prijedloga koji bi, nadamo se, mogli pomoći pri rasvjetljavanju i potpomaganju plemenite zadaće da se obitelji, u okviru crkvenoga pastoralnog djelovanja, dade odgovarajuće mjesto i uloga.